

अपंग व्यक्ती (समान संधी संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण) अधिनियम, १९९५  
नुसार राज्यातील नगरपरिषदा मधील गट  
'क' व 'ड' पक्षावर शारिरीकदृष्ट्या  
अपंगासाठी आरक्षण ठेवणे/सूट देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन  
नगर विकास विभाग,  
शासन निर्णय क्रमांक: जीईएन-१२०४/५५९/प्र.क्र.१०७/०४/नवि-१४  
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक: १३ ऑगस्ट, २००४.

- संदर्भ :-** १) अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण)  
अधिनियम, १९९५.  
२) शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.एसआरव्ही-१०९७/प्र.क्र.१२/  
१७/१६-अ, दिनांक २ मे, १९९८.  
३) शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.अपंग-१००१/६१/प्र.क्र.३६/  
२००२/१६-अ, दिनांक १० मे, २००२.  
४) शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय सांस्कृतिक कार्य क्रिडा व विशेष सहाय्य  
विभाग क्र.अपंग/२००२/प्र.क्र.२००४/सुधार-३, दिनांक ५ ऑगस्ट, २००३.  
५) शासन परिपत्रक क्र.अपंग-१००३/प्र.क्र.१२७/२००३/१६-अ, दिनांक ६ मे, २००४.  
६) संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय यांचे टिप्पणी,  
दिनांक ८.८.२००४.

### शासन निर्णय:-

अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण) अधिनियम, १९९५ मधील  
कलम ३२ नुसार शासन सेवेत तसेच निमशासकीय सेवा स्थानिक स्वराज्य संस्थामधील सेवेत  
अपंग आरक्षण ठेवण्याची, पदे शोधून काढणे (Identify)/निश्चित करणे आवश्यक आहे. तसेच  
कलम ३३ नुसार खालील प्रमाणे ३ प्रवर्गासाठी प्रत्येकी १ याप्रमाणे आरक्षण विहित करणे गरजेचे  
आहे.

- |                            |       |
|----------------------------|-------|
| १) अंध, अल्पदृष्टी         | -- १% |
| २) बहिरेपणा                | -- १% |
| ३) अस्थिव्यंग किंवा मतिमंद | -- १% |
| एकूण आरक्षण                | - ३%  |

०२. कलम ३३ नुसार कामाच्या स्वरूपावरून ज्या आस्थापनेवर अपंगासाठी आरक्षण ठेवणे शक्य नाही अशा बाबतीत सूट देण्याची तरतुद अधिनियमात अंतर्भूत आहे.

०३. अपंग व्यक्ती अधिनियम प्रसूत झाल्यावर सामान्य प्रशासन विभागाने संदर्भांकित २ येथील दिनांक २.५.१९९८ रोजी शासन परिपत्रक निर्गमित करून सर्व विभागाना सविस्तर सूचना निर्गमित केल्या व अधिनियमातील कलम ३२ व ३३ लक्षात घेऊन प्रत्येक विभागाने प्रत्येक संवर्गातील पदाचा आढावा घेऊन प्रत्येक संवर्गात अपंग व्यक्तीसाठी सरळसेवा भरतीत आरक्षण विहित करणे/सूट देण्याबाबतची कार्यवाही करण्याच्या सूचना दिल्या आहेत.

०४. संचालक, नगरपालिका प्रशासन संचालनालय यांनी त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व नगरपरिषद कार्यालयातील सर्व संवर्गातील पदाची कर्तव्ये, जबाबदाऱ्या व कामाचे स्वरूप विचारात घेऊन व सर्व पदाचा आढावा घेऊन तसेच संदर्भ क्र.(४) येथील सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य क्रिडा व विशेष सहाय्य विभागाचे परिपत्रक दिनांक ५.८.२००३ अन्वये नेमलेल्या डॉ.लहाने, ग्रॅट मेडिकल कॉलेज, सदस्य तज्ञ समितीने शिफारस केल्यानुसार सोबतच्या परिशिष्ट 'अ' मध्ये नमूद केलेल्या पदांना परिशिष्टात नमूद केल्याप्रमाणे अपंगासाठीचे आरक्षण लागू करण्यास व परिशिष्ट 'ब' मध्ये नमूद केलेल्या पदांना अपंग आरक्षणातून सूट देण्यास या शासन निर्णयाअन्वये मान्यता देण्यात येत आहे.

वर लागू करण्यात आलेले अपंगाचे आरक्षण हे संदर्भांकित क्र.(५) येथील शासन परिपत्रकात नमूद केल्याप्रमाणे गट 'क' व 'ड' संवर्गातील एकूण पदे विचारात घेऊन प्रत्येक नगरपरिषदामधील संवर्गास लागू करण्याबाबत संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरळी, मुंबई सक्षम राहतील.

०५. अंध अल्पदृष्टी/विकलांगता/कमी श्रवण शक्ती/लोकोमीटर विकलांगता/ विकलांग व्यक्ती/अल्पदृष्टी व्यक्ती इ.शब्दाबाबतच्या अधिनियमातील व्याख्या सोबतचे परिशिष्ट 'क' मध्ये नमूद केल्या आहेत. त्या त्या अपंगत्वाच्या पात्रतेची पूर्णता करणारी व्यक्ती, वैद्यकीय मंडळाच्या पात्रता/निकषाच्या आधारे त्या त्या अपंगाच्या गटातून नियुक्तीकरिता पात्र ठरेल. अपंगत्वाचे किमान प्रमाण ४०% असणे आवश्यक आहे.

०६. शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र.एसआरव्ही-१०९९/प्र.क्र.३१/९८/१६-अ, दिनांक १६.३.१९९९ मध्ये स्पष्ट केल्यानुसार अपंगासाठी असलेले आरक्षण हे समांतर आरक्षण असून हे समांतर आरक्षण सामाजिक आरक्षणांतर्गत आरक्षण राहिल तसेच पद भरती करताना संदर्भाधीन अ.क्र.५ येथील परिपत्रकातील सूचनानुसार कार्यवाही करावी.

०७. हे आदेश तज्ञ समितीशी सल्लामसलत करुन त्यांच्या मान्यतेस सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभागाच्या अनौचारिक संदर्भ क्र.९९०४/सेवा-३, दिनांक १३.८.२००४ आणि सामान्य प्रशासन विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र. ~~१९०४~~ २६४/१९६-३१ दिनांक १३.८.२००४ अन्वये दिलेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,



( र. ग. पवार )

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) संचालक, नगरपालिका प्रशासन संचालनालय, मुंबई.
- २) सर्व विभागीय आयुक्त तथा प्रादेशिक संचालक, नगरपालिका प्रशासन संचालनालय.
- ३) सर्व जिल्हाधिकारी
- ४) सर्व मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा
- ५) महालेखाकार, महाराष्ट्र राज्य-१/२, मुंबई/नागपूर.
- ६) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
- ७) प्रधान सचिव-२, नगर विकास विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक.
- ८) मा.राज्यमंत्री (नवि) यांचे स्वीय सहाय्यक.
- ९) अध्यक्ष, सर्व नगरपरिषदा.
- १०) सामान्य प्रशासन विभाग, कार्यासन-१६अ (२ प्रती), मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ११) सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई
- १२) सर्व कार्यासने, नगर विकास विभाग
- १३) निवडनस्ती (नवि-१४)

शासन निर्णय क्र. जीईएन १२०४/५५९/प्र.क्र.१०७/०४/नवि १४,  
दिनांक १३.८.२००४ चे सहपत्र

: प रि शि ष्ट - अ :

अ.क्र.	संवर्ग	अंश /अल्पदृष्टी / <del>अल्पदृष्टी</del> १ %	कर्णबधीर १ %	अस्थिव्यंग १ %
१	प्रमुख लिपिक	अपात्र	P.D.	O.L.
२	वरिष्ठ लिपिक	अपात्र	P.D.	O.L.
३	लिपिक-टंकलेखक	P.S.	P.D.	O.L.
४	हवालदार / नाईक	P.S.	P.D.	O.L.
५	शिपाई	P.S.	P.D.	O.L.
६	अंतर्गत लेखा परिक्षक	अपात्र	P.D.	O.L.
७	सहाय्यक अंतर्गत लेखा परिक्षक	अपात्र	P.D.	O.L.
८	लेखापाल	अपात्र	P.D.	O.L.
९	सहाय्यक लेखापाल	अपात्र	P.D.	O.L.
१०	कर निरीक्षक	अपात्र	P.D.	O.L.
११	ग्रंथपाल	अपात्र	P.D.	O.L.
१२	सहाय्यक ग्रंथपाल	अपात्र	P.D.	O.L.
१३	मुकादम	अपात्र	P.D.	अपात्र
१४	सफाई कामगार	अपात्र	P.D.	अपात्र
१५	कामगार	अपात्र	P.D.	अपात्र
१६	ओव्हरसियर	अपात्र	P.D.	अपात्र
१७	सब ओव्हरसियर	अपात्र	P.D.	अपात्र
१८	मिस्त्रि	अपात्र	P.D.	अपात्र
१९	गवंडी	अपात्र	P.D.	अपात्र
२०	मजूर	अपात्र	P.D.	अपात्र
२१	आरेखक (ट्रेसर)	अपात्र	P.D.	अपात्र
२२	अनुरेखक (ड्राफ्ट्समन)	अपात्र	P.D.	अपात्र
२३	वीजतंत्री	अपात्र	P.D.	अपात्र
२४	वायरमन	अपात्र	P.D.	अपात्र
२५	मुख्य माळी	अपात्र	P.D.	अपात्र
२६	माळी	अपात्र	P.D.	अपात्र
२७	दूरध्वनी सहाय्यक	P..S.	अपात्र	O.L.
२८	परिचारिका	अपात्र	P.D.	अपात्र
२९	सिस्टर	अपात्र	P.D.	अपात्र

३०	मिश्रक (कंपौंडर)	अपात्र	P.D.	O.L
३१	प्रयोगशाळा तंत्रज्ञ	अपात्र	P.D.	O.L
३२	क्ष किरण तंत्रज्ञ	अपात्र	P.D.	O.L
३३	वॉर्डबॉय /दाई	अपात्र	P.D.	अपात्र
३४	प्रयोगशाळा सहाय्यक	अपात्र	P.D.	O.L
३५	क्ष किरण सहाय्यक	अपात्र	P.D.	O.L
३६	नर्स मिडवाईफ	अपात्र	P.D.	अपात्र
३७	सहाय्यक नर्स मिडवाईफ	अपात्र	P.D.	अपात्र

P.D :- Partially Deaf

O.L. :- Orthopaedic locomotor

P.S. Partially sights

तज्ञ समितीने ज्या पदांना अपंगांसाठी आरक्षण लागू केले नाही तसेच एकाकी त्या पदाची माहिती

परिशिष्ट-ब

विभागाचे नांव:- नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

कार्यालयाचे नांव:- सर्व नगरपरिषदा, महाराष्ट्र राज्य

अ.क्र.	पदाचे नांव	अपंगांसाठी विहित केलेले आरक्षण			शेरा
		अंध/ अल्पदृष्टी	अल्प कर्णबधीर	अस्थिव्यांग/ मतीमंद	
१	२	३	४	५	६
१	मिळकत व्यवस्थापक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	प्रत्येक नगरपरिषदे- मध्ये एकाकी पद
२	कामगार कल्याण अधिकारी	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
३	कर अधिक्षक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
४	सहायक कर अधिक्षक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
५	आरोग्य अधिकारी श्रेणी ब	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
६	घरिष्ठ स्वच्छता निरिक्षक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
७	स्वच्छता निरिक्षक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
८	नगर अभियंता, श्रेणी-अ	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
९	उप अभियंता/ सहाय्यक अभियंता, श्रेणी-ब	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
१०	कार्यालय अधिक्षक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
११	नगर रचनाकार, श्रेणी-अ	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
१२	रचना सहाय्यक तथा बिल्डींग इन्स्पेक्टर	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
१३	वैद्यकीय अधिकारी, वर्ग-१	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
१४	वैद्यकीय अधिकारी, वर्ग-२	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"
१५	वैद्यकीय अधिकारी, वर्ग-३	अपात्र	अपात्र	अपात्र	---"

१६	प्रशासकीय अधिकारी	अपात्र	अपात्र	अपात्र	-"-
१७	रखवालदार	अपात्र	अपात्र	अपात्र	
१८	वाहन चालक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	
१९	ऊद्यान अधिक्षक	अपात्र	अपात्र	अपात्र	-"-
२०	अग्निशमन अधिकारी	अपात्र	अपात्र	अपात्र	-"-
२१	सहाय्यक अग्निशामन अधिकारी	अपात्र	अपात्र	अपात्र	-"-
२२	लिडींग फायरमन	अपात्र	अपात्र	अपात्र	-"-
२३	सहाय्यक फायरमन	अपात्र	अपात्र	अपात्र	-"-

परिशिष्ट "क"

शासन निर्णय क्र. जीईएन-१२०४/१५९/प्रक्र-१०७/०४/नवि-१४, दिनांक १३ ऑगस्ट, २००४ चे परिशिष्ट.

अपंग व्यक्ती ( समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्काचे संरक्षण ) अधिनियम, १९९५ नुसार महात्वाच्या शब्दांच्या व्याख्या.

1) **Blindness** :- Blindness refers to a condition where a person suffers from any of the following conditions

namely :-

- i) total absence of sight; or
- ii) visual acuity not exceeding 6/60 or 20/200 ( snellen) in the better eye with correcting lenses; or
- iii) limitation of the field of vision subtending an angle of 20 degree or worse;

2) **Disability** :- " **disability** " means :-

- i) blindness ;
- ii) low vision ;
- iii) leprosy cured;
- iv) hearing impairment;
- v) locomotor disability ;
- vi) mental retardation;
- vii) mental illness ;

3) **Hearing impairment** : - " **hearing impairment** " means loss of sixty decibels or more in the better year in the conversational range of frequencies ;

4) **Locomotor disability** :- " **locomotor disability** " means disability of the bones, joints or muscles leading to substantial restriction of the movement of the limbs or any form of cerebral palsy ;

5) **Person with disability** : - " **Person with disability** " means a person suffering from not less than forty percent of any disability as certified by a medical authority;

6) **Person with low vision** :- " **Person with low vision** " means a person with impairment of visual functioning even after treatment or standard refractive correction but who uses or is potentially capable of using vision for the planning or execution of a task with appropriate assistive device ;